

Ο εικοστός αιώνας δεν άρχισε το 1900, αλλά το 1914. Ο Πρώτος Παγκόσμιος πόλεμος ήταν η παροξυσμική είσοδος της ανθρωπότητας σ' αυτό που είχαν προφητέψει δεκαετίες πριν τραυλοί πρωτοπόροι και που μπορούμε να ονομάσουμε «σύγχρονη εποχή», αν και πιο κοντά στην ουσία του βρίσκεται ο ζοφερά πικρός τίτλος της ταινίας του Τσάπλιν: «Μοντέρνοι καιροί». Το πιστόλι του Γκαβρίλο Πρίντσιπ έστειλε από τ' όνειρο στον θάνατο ένα κόσμο που πορευόταν προς το μέλλον διασχίζοντας τη γαλαρία των προγόνων του, ελαφροπατώντας στο ξομπλιαστό χαλί της παράδοσης ένα κόσμο που πίστευε ότι η Ιστορία, η πρόοδος, ο πολιτισμός είναι με το μέρος του κοινού νου, και που απολάμβανε με μικρές, συνετές ρουφηξιές το νέκταρ της αισιοδοξίας και της αυτοπεποίθησης. Σήμερα μας φαίνεται γραφικός σαν παλιά καρτ-ποστάλ σε χρώμα σέπια. Τον βλέπουμε πανοραμικά, όπως άρεσε και στον ίδιο ν' απεικονίζει τα τοπία του. Τον νοσταλγούμε επειδή ήταν ανύποπτος. Η τρομερή ρήση του Ρεμπώ «il faut etre absolument moderne» ήταν τόσο απατηλά απλή κι εύλογη που δεν τάραξε τη μακαριότητα του. Ούτε στιγμή δεν πέρασε από τον νου του ότι το μοντέρνο δεν σηκώνει μέτρο και συμβιβασμούς. Πριν ακόμη τελειώσει εκείνος ο πόλεμος, η πραγματικότητα είχε γίνει τόσο μοντέρνα ώστε οι άνθρωποι δεν μπορούσαν πια να την καταλάβουν. Για εμάς σήμερα, το καταπληκτικότερο γύρω από τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο είναι η χαρμόσυνη ανυποψία με την οποία βάδισαν σ' αυτόν τα έθνη. Δεν αμφέβαλλαν ότι ο πόλεμος αυτός θα ήταν σαν τους προηγούμενους. Με θεαματικές επελάσεις του ιππικού, ηρωικές εφόδους του πεζικού, ποτάμια πολύχρωμων στολών να κυλούν συναρπαστικά πάνω σε απέραντες πεδιάδες, τον άμαχο πληθυσμό να ραίνει με άνθη τις εφεδρείες που ξεκινούσαν για το μέτωπο και τα στρατεύματα να επιστρέφουν πανηγυρικά έπειτα από λίγους μήνες. Η εικόνα εκείνου του κόσμου για τον πόλεμο ήταν εξίσου επική και πανοραμική όσο η αντίληψη του για την πρόοδο, για την ίδια τη ζωή. Σώζονται πολλές φωτογραφίες που αποτύπωσαν αυτή την ατμόσφαιρα. Τραβήχτηκαν αμέσως μετά την κήρυξη του πολέμου, τις πρώτες μέρες του Αυγούστου. Γελαστοί στρατιώτες, καμαρωτοί μέσα σε στολές που η παλαική λαμπρότητα τους ακτινοβολεί όλη την άγνοια γι' αυτό που τους περίμενε, διασχίζουν καλοκαιριάτικα τους δρόμους του Παρισιού, του Βερολίνου, της Βιέννης, της Αγίας Πετρούπολης ανάμεσα από πλήθη χαρούμενων πολιτών που μαντεύεις πως διέκοψαν τον κυριακάτικο περίπατο τους για να τους ξεπροβοδίσουν. Ο κόσμος, κουρασμένος από την ειρήνη και την καλοκαιρινή χαύνωσή του, έτρεχε να πάρει μέρος σε μια γιορτή που υποσχόταν περισσότερη ένταση από τη φιλαρμονική του Δήμου ή μια βαρκάδα στη λίμνη. Ας προσέξουμε τη φωτογραφία που έχουμε εδώ. Μια ίλη Γάλλων δραγόνων οδεύει προς το μέτωπο μέσα από μια λεωφόρο του Παρισιού. Οι δραγόνι δειχνουν χαλαροί. Χαμογελούν κάπως συγκαταβατικά, αλλά ευχαριστημένα πάνω στ' άλογα τους. Οι περικεφαλαίες, οι γυαλιστεροί θώρακες τους είναι η ένδοξη παράδοση, που σ' εμάς, εκ των υστέρων, φαίνεται ήδη νεκρή σ' αυτή τη σκηνή, τόσο αναχρονιστικά εξοπλισμένα που είναι για τέτοιο πόλεμο, αλλά για όλα τα πρόσωπα της φωτογραφίας θα πρέπει ν' αποτελούσε εγγύηση καινούργιου εθνικού θριάμβου. Οι δυο νέες γυναίκες που χαιρετούν από το πεζοδρόμιο τους ιππείς είναι η προσωποποίηση της κομψότητας και της φινέτσας της BelleEpoque. Το σώμα τους είναι κρυμμένο μέσα σε ρούχα που έχουν τη σημασιολογική απλότητα ενός μονογράμματος· βρισκόμαστε σε μια εποχή τόσο ειδυλλιακή, ώστε δεν φαντάζεται καν ότι υπάρχει κάτι σαν το υποσυνείδητο. Όταν περάσουν οι δραγόνι, οι δυο νέες γυναίκες θα πάνε ν' απολαύσουν το μελιχρό φως του απογευματινού ήλιου στις όχθες του Σηκουάνα, διαβάζοντας ίσως κάποιες ονειρικές σελίδες από τον Μεγάλο Μωλν του Αλαίν-Φουρνιέ. Μπορεί εκείνη ακριβώς τη μέρα να ξεκίνησε για το μέτωπο και ο ίδιος ο Αλαίν-Φουρνιέ. Σκοτώθηκε ενάμιση μήνα αργότερα κοντά στο Σαιν-Ρεμύ. Ηρωικά ☒ δεν χωρούσε αμφιβολία γι' αυτό. Ώσπου ήρθαν, πρόσφατα, στο φως της δημοσιότητας κάτι ντοκουμέντα που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μάλλον

αιχμαλωτίστηκε και τουφεκίστηκε από τους Γερμανούς, επειδή πυροβολούσε με τη διμοιρία του εναντίον μιας ομάδας τραυματιοφορέων. Πιο πίσω στη φωτογραφία βλέπουμε να συνοδεύουν τους στρατιώτες, σκαρφαλωμένοι σε ποδήλατα, καθωσπρέπει κύριοι με ρεπούμπλικα και λαιμοδέτη. Ο γελαστός ποδηλάτης με το παχύ μουστάκι, αριστερά, μπορεί να γύρισε έπειτα στο σπίτι του, να φίλησε τη γυναίκα και τα παιδιά του, να τους περιέγραψε με ζέση και διδακτική διάθεση τη μεγαλοπρεπή έξοδο του στρατεύματος και την ατμόσφαιρα. Ο αμαξάς και ο ταξιτζής θα μετέφεραν έπειτα κάποιες παρέες χαροκόπων με ψαθάκια και τόκες σ' ένα από εκείνα τα θελκτικά πάρκα που προορίζονταν πιο πολύ για πικνίκ παρά για περίπατο. Οι νεαρές κυρίες και οι ευυπόληπτοι ποδηλάτες θα γύρισαν στα σπίτια τους με τα ψηλοτάβανα δωμάτια και τα γύψινα φεστόνια στο ταβάνι. Δεν μπορούμε να μαντέψουμε παραπέρα το μέλλον τους, γιατί δεν υπάρχει. Ο κόσμος τους έσβησε ήσυχα εκείνο το καλοκαίρι, αργά αργά, όπως δύνει ο καλοκαιρινός ήλιος στον βορρά. Μόνον οι δραγόνι έμελλε να ζήσουν μια τελευταία αναλαμπή. Λίγες μέρες ή λίγες βδομάδες αργότερα, θα έκαναν την ύστατη ηρωική επέλαση της ιστορίας τους. Όσοι επέζησαν από αυτήν άλλαξαν τη μεγαλοπρεπή, χαριτωμένη περικεφαλαία μ' ένα βαρύ, απρόσωπο ατσάλινο κράνος, τον χρυσό θώρακα τους με μια χοντροφτιαγμένη, ανώνυμη χλαίνη, και πήγαν, με μια αντιασφυξιογόνα μάσκα στο πρόσωπο, να ζυμωθούν με τη λάσπη των χαρακωμάτων, να λουφάξουν σε νοτισμένα αμπρί παρέα με τους αρουραίους και τα σκουλήκια. Αυτοί ήταν οι πρώτοι που γεύτηκαν τους μοντέρνους καιρούς.